

Thema KINDERRECHTEN EN PARTICIPATIE EXTRA INFO

Kinderrechten in een notendop

1. Wat is het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind?
2. Waarom is het Verdrag baanbrekend?
3. Wat is de geschiedenis?
4. Hoe werkt het?
5. Wat zijn de principes van het kinderrechtenverdrag?
6. Wat betekenen de principes voor onderwijs?
7. Wat is een kinderrechtenbenadering?
8. Wat is het verschil tussen een rechten-en nodenbenadering?
9. Waarom kinderrechten?
10. Waarom kinderrechten als kader binnen onderwijs?

Wat is het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind?

1989 : Eerste internationale juridisch bindende document dat Burgerlijke, Politieke, Economische, Sociale en Culturele Rechten groepeert.

Geldt voor alle kinderen onder de 18 jaar

Bestaat uit 54 artikels Tot artikel 40 gaat het over de concrete rechten van minderjarigen. Artikel 41 tot artikel 54 gaan tenslotte over de toepassing, de controle en de inwerkingtreding van het Verdrag.

Het Kinderrechtenverdrag kent 4 kernprincipes:

- Non-discriminatie (art. 2)
- Het belang van het Kind (art. 3)
- Recht op leven, overleven en ontwikkeling (art. 6)
- Participatie (art. 12)

Als we het Kinderrechtenverdrag van dichtbij bekijken, kunnen we de rechten opsplitsen in 3 categorieën:

- **Provisierechten:** Het recht om te hebben, te ontvangen en toegang te krijgen tot bepaalde voorzieningen en diensten. Bijvoorbeeld: een naam en nationaliteit, gezondheidszorg, onderwijs, rust, ontspanning en aangepaste zorg voor weeskinderen, kinderen met een beperking...
- **Protectierechten:** Het recht beschermd te worden tegen schadelijke praktijken. Voorbeelden van dergelijke schadelijke praktijken: gescheiden worden van de ouders, ingelijfd worden bij het leger, commerciële of seksuele uitbuiting en fysieke of mentale mishandeling.
- **Participatierechten:** Het recht van het kind om gehoord te worden bij het nemen van beslissingen die zijn of haar leven beïnvloeden. Naarmate het kind opgroeit, zou het ook steeds meer moeten kunnen deelnemen aan sociale activiteiten, als voorbereiding op het volwassen leven. Bijvoorbeeld: vrijheid van spreken en van mening, vrijheid van cultuur, godsdienst of taal.

Waarom is het Verdrag baanbrekend?

Baanbrekend is dat het verdrag internationaal en bindend is, en dat het bovendien alle rechten omvat:

- **Burgerlijke rechten**, met o.a. recht op een nationaliteit: een naam, land en identiteit hebben, geboorteregistratie,...
- **Politieke rechten**, met o.a. recht op vrijheid van meningsuiting: recht om gehoord te worden,...
- **Economische rechten**, met o.a. recht op bescherming tegen uitbuiting: geen kinderarbeid,...
- **Sociale rechten**, met o.a. recht op onderwijs
- **Culturele rechten**, met o.a. recht op rust en vrije tijd: ontspanning, spelen, hobby's,...

Wat is de geschiedenis?

- Opkomst kinderrechten gevolg van veranderend kindbeeld
  - Tot einde middeleeuwen geen aparte sociale categorie – “kleine volwassenen”
  - Vanaf verlichting → Ontdekking van het Kind - Kinderen als “nog niet volwassen” – nog geen sprake van KINDERrechten
  - 20ste eeuw → 2 grote oorlogen met veel kinderleed – Kinderen komen op de internationale agenda – Nadruk op bescherming
  - 1924 – Verklaring van Genève
  - 1959 – Verklaring van de rechten van het kind
  - 1979 – Internationaal jaar van het Kind – Start opmaak IVRK
  - 1989 – Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind
- Voor meer informatie contacteer info@unicef.be

Hoe werkt het?

België ratificeerde het Kinderrechtenverdrag op 16 december 1991, en het trad in werking op 15 januari 1992. Alle landen die het verdrag ratificeerden, engageren zich om toe te zien op de naleving van alle rechten uit het verdrag.

Het VN Comité voor de Rechten van het Kind in Genève staat o.a. in voor de opvolging van de implementatie van het verdrag en de interpretatie van het verdrag.

Opvolging van de landen die het verdrag ondertekenden, aan de hand van periodieke rapportering en de publicatie van aanbevelingen (Concluding Observations)

- Rapport per land – ongeveer 5 jaarlijks
- Alternatieve rapporten van de NGO's, en de stem van kinderen en jongeren (door UNICEF België: www.unicef.be/nl/whatdoyouthink)
- Interpretatie van rechten in het verdrag aan de hand van 'General Comments'

Optionele protocollen:

- OP Handel in kinderen, kinderprostitutie en kinderpornografie
- OP Kinderen in gewapende conflicten
- OP Instelling van een klachtenprocedure (wordt opgenomen door het Kinderrechtencommissariaat in Vlaanderen: klachtenlijn voor jongeren, ouders en professionals: www.kinderrechten.be)

Voor meer informatie, zie de Engelstalige website van het kinderrechtencomité:

<https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CRC/Pages/CRCIndex.aspx>
Of contacteer ons via info@unicef.be

Wat zijn de basisprincipes van het Kinderrechtenverdrag?

Het verdrag is universeel (van toepassing op alle kinderen), onvervreemdbaar (men kan een kind zijn/haar rechten niet afnemen) en ondeelbaar (alle rechten zijn even belangrijk).

Vier basisprincipes vormen de rode draad doorheen de interpretatie en uitvoering van het Kinderrechtenverdrag:

- **Non-discriminatie:** Het verdrag geldt voor alle kinderen jonger dan 18 jaar en vraagt speciale aandacht voor kwetsbare groepen.
- **Recht op (over)leven & ontwikkeling:** Elk kind heeft recht op een menswaardig leven en het recht om zich te ontwikkelen.
- **Recht op participatie:** Elk kind heeft een eigen mening. In alles wat kinderen aanbelangt, mogen ze hun mening uiten en dient er ook naar hun mening geluisterd te worden.
- **Het belang van het kind:** In alle acties moet er rekening gehouden worden met het belang van het kind.

Deze basisprincipes gelden over alle rechten heen, en staan garant voor de kwaliteit bij het realiseren van alle rechten.

Wat betekenen de basisprincipes voor onderwijs?

Toegepast op het onderwijs kunnen de vier basisprincipes als volgt worden geïnterpreteerd:

- **Non-discriminatie:** de gelijke toegang tot kwaliteitsvol onderwijs. Dit geldt niet alleen voor kinderen met een beperking, maar gaat ook over gelijke onderwijskansen, de strijd tegen discriminatie en racisme en pesten op school.
- **Recht op participatie:** Elk kind heeft recht op een eigen mening, die zij/hij ook mag uitspreken. In zaken die kinderen aanbelangen, moet de mening van kinderen serieus genomen worden. Het spreekt voor zich dat de school dé plek zou moeten zijn waar kinderen aangemoedigd worden om te participeren en inspraak te hebben.
- **Recht op (over)leven en ontwikkeling:** de school heeft als doel het stimuleren van een harmonieuze en holistische ontwikkeling van het kind. Dit moet ook zichtbaar gemaakt worden in het curriculum: vaardigheden die een kind nodig heeft om nu en later in een vrije maatschappij te functioneren verdienen een volwaardige plek naast bijvoorbeeld taal en wiskunde. Bovendien moet er een evenwicht zijn tussen wat een kind nu meteen kan gebruiken en wat hij of zij leert voor later.

Wat betekenen de basisprincipes voor onderwijs?
(vervolg)

- **Belang van het kind:** In dit alles zal men steeds het kind centraal stellen en het beste belang van het kind nastreven. Om dit te doen is het belangrijk steeds het kind zelf, de ouders en eventueel anderen te betrekken bij alle zaken die hen aanbelangen binnen het schoolgebeuren.

Wat is een kinderrechtenbenadering?

Een kinderrechtenbenadering is een **continue reflectie, dialoog en toepassing van kinderrechten en de daaraan verbonden verplichtingen van dutybearers** of "plicht-dragers" (namelijk: de overheid, ouders, leerkrachten...) om de rechten van kinderen te realiseren.

Een kinderrechtenbenadering in de praktijk kan veel verschillende dingen betekenen.

Toch zijn er een 5 tal kerncomponenten te identificeren die in meeste kinderrechtenbenaderingen terugkomen:

1. Empowerment van kinderen
2. Capaciteitsversterking van dutybearers
3. Beleidsbeïnvloeding / Advocacy tegenover (of t.a.v.) dutybearers
4. Bewustmaking en sensibilisering van kinderen en dutybearers
5. Directe dienstverlening

We lichten hier enkel de volgende kerncomponent toe. Indien u informatie wenst over de andere kerncomponenten, contacteer info@unicef.be

Empowerment van kinderen:

Cruciaal in een rechtenbenadering is dat kinderen hun rechten kunnen claimen.

Dit verloopt niet vanzelf en meestal is empowerment van kinderen nodig opdat ze hun rechten kunnen claimen.

Empowerment neemt vele vormen aan:

- Informatie ter beschikking stellen
- Capaciteiten en competenties ontwikkelen
- Kanalen om schendingen te rapporteren
- Communicatiekanalen

Naast empowerment van kinderen ook empowerment van duty bearers: ouders, lokale gemeenschappen, organisaties,...

Wat is het verschil tussen een rechten-en nodenbenadering?

In het schema hieronder vind je meer uitleg over het verschil tussen een rechten- en een nodenbenadering.

Nodenbenadering	Rechtenbenadering
Noden impliceren geen plichten, maar lokken eventueel beloftes uit	Rechten impliceren plichten en verplichtingen van duty bearers
Noden zijn niet per se universeel	Rechten zijn universeel
Noden kunnen worden gerangschikt	Rechten zijn ondeelbaar en onderling afhankelijk. 'Basisrechten' bestaan niet.
Noden voldoen vraagt niet per se aandacht voor het proces	Rechten realiseren vraagt per definitie aandacht voor het proces
Individueen zijn objecten van hulp	Individueen zijn empowered om hun rechten te claimen
Motivatie: noden voldoen uit liefdadigheid	Motivatie: rechten realiseren uit verplichting
80% van de noden vervullen kan een goed resultaat zijn	In een rechtenbenadering zijn in dat geval de rechten van 20% van de kinderen niet voldaan. Men is pas klaar als de rechten van alle kinderen gegarandeerd zijn.
Gericht op onmiddellijke oorzaken en oplossingen	Gericht op structurele oorzaken en oplossingen
Als er middelen over zijn	Bestaande middelen 'eerlijker' verdelen

Waarom kinderrechten?**Sociaal-economisch**

Door te investeren in het welzijn van kinderen gaan ze er sterk op vooruit. Investeren in de rechten van kinderen, als actoren die verandering teweeg kunnen brengen, draagt bij aan een duurzame, geïntegreerde en effectieve ontwikkeling. Het gebruik van de middelen toespitsen op de meest kwetsbare kinderen kan ook bijdragen tot het terugdringen van de ongelijkheid, en een grotere sociale cohesie bevorderen. Investeren in kinderen is noodzakelijk om de basis te leggen voor stabiliteit en welvaart in de toekomst.

Politiek en ethisch

Kinderen en jongeren zijn de meest kwetsbare slachtoffers van bijvoorbeeld armoede. De ontberingen veroorzaken onherstelbare schade aan de cognitieve en lichamelijke ontwikkeling van baby's en jonge kinderen. Behalve het feit dat kinderen het zwaarst worden getroffen door armoede, zijn ze de belangrijkste schakel in de overdracht van armoede, waardoor de toekomstige generaties in een vicieuze cirkel terechtkomen.

Een kinderrechtenbenadering, zoals de rechtenbenadering in het algemeen, heeft specifiek aandacht voor het concept 'equity' (kansengelijkheid) en de meest kwetsbare groepen in de samenleving. Een kinderrechtenbenadering met specifieke aandacht voor dit aspect heeft dan ook een belangrijke meerwaarde.

Kinderen nemen een centrale plaats in binnen de Sustainable Development Goals (SDG's). Kinderen moeten een belangrijke plaats krijgen, wil men echt werk maken van een duurzame ontwikkeling voor iedereen. Meer informatie: <https://www.unric.org/nl/sdg-in-nederlands>

Aandacht voor de rechten van het kind bij het nemen van beslissingen en initiatieven die het kind aanbelangen is belangrijk. Echte participatie is hierbij het middel om op een effectieve en duurzame manier beslissingen te nemen en initiatieven te organiseren. Respecteer hierbij de principes van echte participatie. Je vindt ze op reflecttoact.unicef.be onder kinderrechten en participatie onder achtergrond materiaal > extra info.

Juridisch

Zo goed als alle landen ter wereld hebben het verdrag geratificeerd, enkel de Verenigde Staten deden dat (nog) niet. Deze quasi-universele ratificatie zorgt ervoor dat het Kinderrechtenverdrag wereldwijd bindend is.

Bron: platform kinderrechten in ontwikkelingssamenwerking

Waarom kinderrechten als kader binnen onderwijs?

Het onderwijs neemt in het Kinderrechtenverdrag een speciale plaats in en heeft een meervoudige opdracht in de realisatie van kinderrechten. Enerzijds moet het onderwijs deze rechten zelf respecteren in zijn eigen werking, anderzijds moet onderwijs mee helpen om deze rechten te realiseren door kinderen te leren wat kinderrechten zijn én door hen te leren dat ook zij kunnen bijdragen aan een samenleving waar hun eigen rechten en die van anderen gerespecteerd en gerealiseerd worden. Het onderwijs is de plek bij uitstek om kinderen en volwassenen in aanraking te laten komen met kinderrechten en deze toe te passen in hun eigen leef-, leer- en/of werkomgeving. Een kinderrechtenkader biedt scholen heel wat kansen om hun pedagogische opdrachten waar te maken².

Kinderrechten vormen een **verbindend kader** tussen verschillende uitdagingen die op het onderwijs afkomen, zoals omgaan met diversiteit, taal, burgerschap, armoede, radicalisering, klimaat, pesten ... Daarom is werken met en rond kinderrechten geen extra opdracht maar juist een extra **hefboom**. Kinderrechten bieden **handvaten** om hiermee om te gaan.

Kwaliteitsvol onderwijs vanuit een kinderrechtenbenadering is onderwijs waarin het kind centraal staat in het onderwijsproces, met extra aandacht voor de meest kwetsbare kinderen om zo te werken aan **gelijke kansen en uitkomsten**. Leerlingen die met obstakels worden geconfronteerd, geef je daarom een duwtje in de rug³.

Het integreren van kinderrechten hoeft geen extra werklast met zich mee te brengen. Het gaat er niet om extra dingen te doen, maar om sommige dingen anders te doen, vanuit een kinderrechtenbril. Kinderrechten is een **aanvullend universeel kader** bij het pedagogisch project van iedere school.

Ook de link met burgerschapseducatie is snel gelegd. Want rechten en verantwoordelijkheden worden onderwezen in democratische klassen en schoolomgevingen getypeerd door wederzijds respect onder leerlingen en tussen leerlingen en leerkrachten. Echte kinderrechteneducatie betekent dat de kinderen worden voorzien van zowel de kennis als de vaardigheden die de basis leggen voor effectief **democratisch burgerschap**. Kinderrechten worden dan niet alleen onderwezen, maar ook erkend, gerespecteerd en voorgeleefd. De kinderen worden beschouwd als burgers van vandaag en niet alleen van de toekomst⁴.

² MARIS, G. (2010). Recht in de roos: Vormen vzw

³ <https://www.klasse.be/126823/waarom-gelijke-onderwijskansen-nog-altijd-uitblijven/>

⁴ Bronnen: MARIS, G. "Recht in de roos", Vormen vzw, 2010; Kinderrechtencoalitie Vlaanderen, "Kinderrechteducatie in het onderwijs" Kinderrechtencoalitie, 2014 (p.16-25)